

NILS LEWAN

Förslaget svårt att ta på allvar

Uppenbart oroad av bristande reda i gymnasieämnet samhällskunskap har skolöverstyrelsen ännu en gång störtat

åstad till räddningsplankan — en ny utredning, i vilken för säkerhets skull endast skolväsendet varit företrätt. Re-

sultatet är förskräckande, alternativt konfunderande eller ingenting. Förklaringen är kort och gott att denna kursplan, eller rättare sagt så kallade kursplan, ger utrymme för de mest skiftande tolkningar. Därmed är den egentligen också totalt oangripbar. Jag kan dock varken tiga eller samtycka.

Det utsända 40-sidiga materialet kan sammanfattas mycket kort. Planen som sådan anger fyra huvudmoment "som infallsvinklar".

Därutöver meddelas, att "huvudmomenten utgörs av aspekter och stoff" samt att "aspekterna är analysredskap" (s 9 resp 12). Återstoden av förslaget ägnas exemplifiering och exeges i olika former av denna stomme. Stoffet som sådant beröres i exempelform på ett trettiotal rader.

Om detta förslag kan å ena sidan sägas, att skolor, lärare och elever ges värdefull frihet, att kursplanen är tidlös samt att man definitivt kan tänkas frigöra sig från läroboken, vilken i fortsättningen blott "ofta (är) ett viktigt komplement" (s 3).

Å andra sidan torde det kunna påpekas, att både elever och högre utbildningsanstalter, både näringsliv och samhälle kan önska rimliga garantier för att visst, centralt stoff ej förbigås, att viss styrsel måste råda årskurser emellan (bl a med tanke på samverkan med andra ämnen och med hänsyn till flyttande elever) samt att ämnets lärare (nya som gamla) bör ges vissa riktmärken beträffande gemensamma minima. Eljest kan, som utredningen befarar beträffande nuvarande ordning (!), läroboken även i framtiden "bli alltför styrande när det gäller urval av stoff" (s 3).

I nuvarande form är förslaget en katastrof och faktiskt svårt att ta på allvar. I fortsättningen kan man överhuvudtaget inte räkna med att gymnasiets samhällskunskap ger något slags gemensam bas. Man kunde lika gärna utgått från att lärare och elever med gemensamt

förnuft ägnar sig åt väsentliga ting och slopat både kursplan, utredande och remissande (samt sparat de plågsamma, pedagogiska pekpinnarna). De pengar som på så sätt blivit över kunde lagts på ökad kontakt skola—högskola och skola—samhälle samt på uppmuntranen av bredare diskussion om vad vi ska ha ämnet till.

Förslaget ger också utrymme för berättigade hugg: varför ska man för denna totalflexibla meny disponera över mer än 10 veckotimmar i gymnasiet på vissa linjer, medan andra ämnen anser sig lida orimlig brist på utrymme? Samtidigt riskerar ett ämne med ambition att kunna ta upp allt, eller vad som helst, hamna i läget att man egentligen inte ordentligt behandlar något.

Slutsatsen är given: med en kursplan som den tilltänkta är ämnet färdigt att omgående avskaffas i nuvarande tappning och omfattning. Så lite får helt enkelt inte ta så mycket utrymme i anspråk i en situation, då människans och jordens överlevnadsfrågor riskerar att ändå ej få rimligt mångsidig belysning i skolan.

Här måste det understrykas att dessa kritiska synpunkter inte beror på att jag som ämnesföreträdare skulle anse de kulturgeografiska aspekterna särskilt illa tillgodosedda. Dels vore det ett i sammanhanget oriktigt påstående, dels — och det är långt viktigare — vore det fel att betrakta en övergripande kursplan ur ensidigt ämnes- eller ens fakultetsperspektiv. Häri ligger också enligt min uppfattning en av utredningens största svagheter; man kan visserligen högakta huvudmomenten, men samtidigt måste man konstatera att utredarna blundat för verkligheten. Det är som om arten av världens bekymmer ej kom dem vid.

Ty egentligen är det vid detta laget tämligen uppenbart, att en rad av de livsavgörande frågorna ligger i skärningslinjen mellan natur och samhälle.

Ensidigt betraktade och behandlade av natur- och samhällsvetare kan de ej förstås, än mindre lösas. Och lösas måste de — faktiskt. Sker inte det, spelar det föga roll vilket styrelseskick vi har, vilket ekonomiskt system som råder eller hur mänskliga relationer utvecklas.

Detta senast sagda måste förstås rätt! Självklart rör det sig också här om mycket väsentliga ting, centrala inom samhällskunskapen. Det betyder dock ej att ämnet skulle klara av att rättvist belysa de kanske mest centrala världsproblemen — om det inte ytterligare utvidgas. Man skulle för övrigt kunna påstå motsvarande om det redan ännu bredare ämnet naturkunskap. Det gäller då ej akuta problem utan "kroniska frågor" såsom svälten och jordbruksmarkens förödande i Afrika, de tropiska regnskogarnas utrotande och de europeiska skogarnas förstörande eller grundhavens avlivande. Det saknas inte likartade problem i det mer begränsade nationella perspektivet, ofta av sådan karaktär att ekonomi på kort sikt ställs mot ekologisk överlevnad på lång, eller på andra sätt exploatering ställs mot bevarande. Rent lokalt, exempelvis i den egna gymnasierregionen, finner man ofta motsvarande motsättningar mellan olika intressen.

Den slutsats man gärna drar härur kan vara, att visserligen består behovet av traditionell såväl natur- som samhällskunskap, men därutöver krävs också något mera. Det jag åsyftar är utrymme för ett ämne eller ämnen, som samtidigt kan betrakta både natur och människa/samhälle. Både biologi och geografi har förutsättningar för detta.

Jo, men vi har biologi (och naturkunskap), och statsmakterna har ju avvisat

tanken på att återinföra geografi i gymnasieskolan! Konstaterandena är i sig korrekta, men slutsatsen att därmed allt skulle vara väl beställt är det knappast. Biologin är i skolan som regel alldeles för "samhällsfientlig", naturgeografin fuskas ofta helt bort, även där den borde finnas inom naturkunskapen, men framförallt saknas både kunskapsmässiga och organisatoriska möjligheter att behandla överlevnadsfrågorna i gemensamt natur- och samhällsligt sammanhang.

För detta blundar man helt i det ligande kursplaneförslaget. Ändå råder det ej minsta tvekan om att jordens framtid och människornas kan avgöras positivt blott om vi lyckas långsiktigt hushålla med jordens resurser. Så uppenbart är det, att en gammal humanist/samhällsvetare utan vidare tvingas erkänna att han borde studerat biologi — också!

Det gymnasiet behöver — i likhet med samhället, medborgare och högre skolor — är inte fler planer för den nuvarande samhällskunskapen utan å ena sidan ett nytt, klarare avgränsat och bättre definierat ämne samhällskunskap, å den andra ett intimt samarbete mellan nyorienterade ämnen biologi och geografi. Att kalla detta humanekologi vore nog att öka förvirringen. Då är det säkert bättre att bygga på en tvåämneskombination biologi—geografi.

Personligen menar jag att en nyordning är ett måste. Det borde faktiskt vara fullständigt uteslutet att i skolans värld fortsätta att envisas med en uppdelning av ämnen, frågor och problem på dels humaniora/samhällsvetenskap, dels naturvetenskap, alltmedan verkligheten talar motsatt språk.